

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

SAMTIDEN

VECKOSKRIFT

FÖR

POLITIK OCH LITTERATUR

UTGIFVEN AF

C. F. BERGSTEDT.

N° 3.

Lördagen den 21 Januari

1871.

Konungens Trontal.

Den femte riksdagen under det nya statskicket har blifvit af konungen öppnad med uttryck af en mer än vanligt allvarlig och gripande beskaffenhet. I stället för den vanliga försäkringen om rikets vänliga ställning till främmande makter, säges oss från tronen, att väl har krigslågan hittills varit begränsad till de två från början stridande folken, *men anledningar till hennes vidare kring sig gripande saknas icke*. Vi hoppas att detta starka uttryck icke innebär, att utöfver möjligheten, som alltid under dylika omständigheter är för handen, af en allmän europeisk konflagration, förefinnas några bestämda skäl att befara det nu pågående krigets utsträckning till flere parter än de båda ursprungliga, och vi finna en grund för denna vår uppfattning i de följande orden, då h. m. säger att »traktater, ingångna för ordnande af de särskilda staternas inbördes förhållanden, omgifvas icke af samma helgd som tillföre, och det politiska rättstillståndet kan alltså anses hvila på osäker grundval». När för många år sedan Frankrikes enväldsherskare rufvade på en ombildning efter sitt sinne, och helt säkert i sitt personliga intresse, af det europeiska rättstillståndet, förklarade han, till den då varande politiska världens häpnad, att 1815 års fördrag upphört att gälla. Till de ord hvarmed den konstitutionelle regenten öfver ett till antalet litet men till art, seder, tänkesätt och histori-

ska föregående icke obetydande folk, under förfärligt upprörda allmänna förhållanden, mottager detta folks ombud, lyssnar måhända ej samtiden med samma oroliga uppmärksamhet, men de förtjena att finna ett lika öppet öra och att väcka en långt djupare anklag, emedan de uttalas på en nations vägnar, som lugn, laglydig och pligtrogen, aldrig gifvit minsta anledning till denna sorgliga rättslöshet, men väl efter måttet af sina krafter och sin ställning i det europeiska statsförbundet sökt medlande, försonande och ömmande för lidande bröder, afvärja några af de lidanden hvilka för andra folk blifvit en följd af fördragens förlorade helgd. Sveriges konung har derföre icke saknat rätt att inför sitt folk och på dess vägnar uttala dessa allvarliga ord ur sitt eget rena samvete till de europeiska staternas samvete.

Tillämpningen deraf på fäderneslandet kunde blott blifva en: vi måste stärka våra försvarskrafter, hvilket vi under de lugna dagarne så länge och med så tadelvärd likgiltighet uraktlåtit. Konungen tillkännagifver att han skall förelägga riksdagen ett redan för två år sedan till dess grunder hufvudsakligen gilladt förslag till landt-försvarets ombildning, »bygd på indelningsverkets bibehållande och allmän värnepligt». För den senare förpligtelsens antagande har tänkesättet i hela landet uttalat sig med en sådan styrka, att folkets re-

presentanter hafva sin väg temligen klart utstakad; hvad det förra beträffar, så torde meningarne icke så lätt förenas, men om, såsom h. m. hoppas, »vid en grundlig och fördomsfri pröfning det otvifvelaktigt skall befinnas, att ett lika kraftfullt försvar icke utan betydligt ökad uppoffring, samt icke heller inom så kort tid, kan på annan väg än den ifrågavarande beredas», så tvifla vi icke att riksdagens flertal skall befinnas villigt att gå de från tronen uttalade önskingarne till mötes. Denna grundliga och fördomsfria pröfning är nu hvarje representants första pligt, men skall den uppfyllas samvetsgrant, måste den hafva sin tid, och ingenting vore mer att beklaga, än om kamrarne, under inflytandet af egna eller andras otålighet, brådstörtade ett beslut i ena eller andra riktningen, som kunde medföra omätliga följder.

Men en sak är klar, att krigsmateriel måste anskaffas för landförsvarets behof — om genomgripande åtgärder för sjöförsvaret är i den kungliga propositionen icke fråga — samt att de nödvändigaste, länge uppskjutna befästningsarbetena måste en gång utföras. De uppoffringar för detta ändamål regeringen fordrar af landet äro icke små, och mängen, som, med tanken ensamt fästad på de båda sista goda åren och det vackra öfverskottet å de för det sistlidna året beräknade tull- och brännvinsmedlen, smickrat sig med en nedsättning i dessa skattebelopp, skall med någon öfverraskning finna, att här föreslås, icke såsom förut för produktiva ändamål, utan för ett ändamål som närmast kan jämföras med en försäkringsafgift mot brandskada, ett belopp af öfver 17 millioner rdr, som, upptaget i form af lån med 12 års amortering, skulle erfordra under samma tid två millioners förökning af den allmänna bevillningen. Denna fråga blir utan tvifvel riksdagens största stridsämne, och kan den icke på ett eller annat sätt lösas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med kongl. maj:ts förslag, så veta vi knappast om något annat för k. m. återstår än att vädja till folket.

Med lättare hjerta, för ögonblicket åtminstone, öfvergå vi till den afdelning i trontalet hvare konungen uttalar sin tanke att, fastän landsförsvarets ordnande blir hufvudföremålet för kamrarnes uppmärksamhet, »vården för vårt lands utveckling i

öfriga hänseenden icke behöfver eller bör därför åsidosättas». För lagförbättringens säkrare och snabbare gång föreligger förslag till en anordning, som vi hört länge af framstående skriftställare påyrkas, nemligen en ständig lagberedning, för hvilken äskas ett anslag af 24,000 rdr, det enda nya på Andra hufvudtiteln. Denna inrättning skulle kallas »lagbyrå» och bestå af tre personer, hvardera med 8,000 rdrs lön mot åliggande att under tiden för deras verksamhet icke uppbära några andra inkomster af statsverket. Allt beror här på valet af personer: finnas de rätte, är en stor sak vunnen, i motsatt fall ett icke obetydligt anslag förlorat.

Kongl. maj:t lofvar vidare att till riksdagens godkännande framlägga de grunder på hvilka fattigvårdslagstiftningen synas k. m. böra byggas — en sak som vigtig i sig sjelf icke synes oss medföra några oöfvervinneliga svårigheter — och »för att möjliggöra införandet af ett nytt myntsystem med guld såsom värdemätare afgifva förslag till sådan ändring af § 72 Regeringsformen, att deri ej må ligga något hinder för reformen». Detta hinder kan vara undanröjdt med två små ord, hvilket icke torde möta särdeles motstånd, men vi hoppas att det icke måtte stadna dervid, och att, efter som den ömtåliga paragrafen ändå en gång måste vidröras, allt nåtte ur densamma aflägnas som bidrager att underhålla en föreställning, hvilken under lugna tider betraktas såsom en jämförelsevis oskadlig fördom, men under minsta kritiska förhållanden kan medföra oberäkneliga vådor för eganderätten.

Vi hafva härmed betecknat det märkligaste af detta djupt vigtiga och epokgörande trontal. För öfrigt antydes på anslagsfordringar för fortsättning af jernvägsbyggnaderna, och vi finna med tillfredsställelse att regeringen i detta fall vill beträda den väg vi för vår del ansett mest önskvärd; vidare erfara vi att kongl. maj:t föreslår den återstående tackjernstiondens upphörande, utan åsättande af de efterskänkta grundräntorna, men med rotering mot half vakansafgift, ett förslag så billigt att det bör af alla parter kunna antagas. Hvad vid ett hastigt öfverskådande af den kungliga propositionen, utom det som ofvan blifvit nämndt, mest faller i ögonen, är en föreslagen omföring af den del af

skyddsafgiften som hittills under namn af folkskoleafgift varit öfverlemnad åt församlingarne, så att den skulle indragas till statsverket mot vederlag af direkt bidrag till de senare. Af de 17 millionernas utomordentliga anslag till landförsvaret äro 1,102,743 rdr beräknade för fältartilleri-materiel, 551,000 rdr till fästnings- och positionskanoner, 4,500,000 rdr till 150,000 infanterigevär och 204,000 rdr till kopparpatroner. För befästningar upptagas: vid Carlsborg 1,520,000 rdr, vid Waxholm 1,133,760 rdr och vid Carlskrona 3,750,000 rdr, hvaraf man med tillfredsställelse kan sluta, att denna oförlikneliga örlogshamn icke längre betraktas såsom »en förlorad position»; för full utrustning åt tre klasser beväring, personlig utredning åt fyra, och tillanskaffning af anbefald materiel 2,771,640 rdr samt till bygnadsbehof tillsamman 2,042,975 rdr. Statsinkomsterna synas öss beräknade med lofvärd varsamhet och de löpande utgifterna med all möjlig sparsamhet. För de ideella behofven är ingenting egentligt nytt föreslaget, utom 5,000 rdr till en adjunkt i nordiska språk vid hvardera universitetet, en ganska liten summa för bildningsbehofvet, så vida anordningen eljest finnes ändamålsenlig.

Det återstår oss att erkänna ett konstitutionelt framsteg i trontalets form, nemligen utlemnandet af all hänsyftning på den kungliga familjens enskilda anledningar till glädje och sorg. Detta drag af fin takt skall, såsom vi tro, af många uppskattas till dess fulla värde. Uttrycken af folkets värma deltagande i allt som rörer konungahusets lycka kommo derigenom endast så mycket mer befogade genom talmännens mun och lemnade, genom det till formen något olika, men till innehållet lika ädla och grannliga sätt hvarpå det å kammarnes vägnar tolkades, en lätt antydning om hvardera kammarens egendomliga lynne och traditioner.

Äfven talmännens helsningar hade, till följe af tidsomständigheterna, en större betydelse än vanligt. Grefve *Lagerbjelke* erinrade om omöjligheten för menskliga ögon att skåda in i de framtida följderna af dagens uppskakande händelser, och tillade med all rätt, att »ju mindre kommande tiders följder kunna på förhand tydas, desto mera höfves det att med öppna ögon och beredt mod gå den till mötes.» Erkebiskop

Sundbergs tal inför tronen var allt igenom stort och gripande: det var på en gång den kristna prestens och den djuptänkande statsmannens ord. Han såg framför allt i de två stora stridande folkens lidande ett lidande hos alla de öfriga. Sådant är det innersta bandet hvarmed en högre makt omslingrat folken, hvilket inga traktatbrott, ingen af människorna förskyllad rättslöshet, mäktar att upplösa; från detta heliga band skall väl också räddningen en gång komma, och »när rättfärdighetens straffdomar på en gång uppenbara sin förfärliga makt, så gifva de tillika åt hvarje annat allvarliga påminnelser om nödvändigheten af själfpröfning, ödmjukhet och trohet.» Lärdomarne äro smärtsamma men nyttiga, och »vårt fredliga folk försmär visst icke att tillegna sig dem.» Det vill vara i ro och arbeta för sin inre förkofran, men det vill dock först bevara sitt land och sin urgamla frihet. »Derför höres nu allestädes i bygderna ropet på starkt inbördes förtroende, stark sammanslutning och ett starkt försvar. Man vet nemligen, att *intet folk, som med aktning för andras rätt främst tror på Gud, och dernäst på sig sjelf, behöfver räddas för framtiden.*»

Att dr Sundberg, ehuru numera beklädd med svenska kyrkans högsta värdighet, icke dragit i betänkande att göra ett offer af sin personliga beqvämlighet, nämna vi såsom ett glädjande bevis på de stora framsteg vi genom den nya riksdagsordningens antagande gjort både i politiskt och kyrkligt afseende. Landets förste prest kan, utan att vördnaden för det höga embetet han bekläder lider minsta men, uppträda i riksförsamlingen såsom den främste medborgaren inom den af dess delegationer hvilken mest omedelbart utgår ur folkets val, ty all kastskilnad mellan presten och medborgaren är undanröjd. Hvilken ovärdelig lycka att så är, att den andlige läraren icke längre behöfver insvepa sin fromhet i salfvelsefulla tonfall, att han kan tala samma språk som vi alla, att han kan lära oss hvad som äfven af verldslig vishet är en välsignelse. I sin helsning till Andra kammaren antyde också erkebiskop Sundberg på sina förändrade lefnadsförhållanden, och sade att väl någon kunde förundra sig öfver att ännu se en talmansklubba i hans hand. Om inom

Andra kammarens murar fans en förvåning öfver den synen, så var den säkert glad; men vi tro att förvåningen af motsatt färg skulle hafva varit större, om man saknat honom på den vanliga platsen. Från den sidan var sannerligen ingen invändning att befara, och om det ännu skulle finnas någon åldrig man, med minnen från det gamla preteståndet, som kunde tycka att »Svea rikets erkebiskop» endast borde visa sig med krumstaf och uti korkåpa, så skall han, såsom vi hoppas, snart finna, att svenska kyrkans värdighet i längden vinner i stället att förlora på den medborgerliga vördnad som omgifver hennes främste representant.

Vi kunna ej i denna hastiga blick på riksdagens öppnande med tystnad förbigå

det märkliga tal hvarmed dr *Rundgren* i Storkyrkan invigde dess verksamhet. Om bifallsyttringar vore tillåtna på ett sådant rum, skulle hvalfven af sådana hafva genljudit. Äfven här hade vi en yttring af den svenska presten såsom medborgare, tänkare och statsman. Vi hoppas att denna beundransvärda predikan icke förklingat med det talade ordet, ehuru djupt det intryck var som hon efterlemnade på åhörarnes sinnen: vi hoppas att hon snart måtte blifva i tryck offentliggjord, ty hon innehåller ett lika djupt tänkt som värtaligt utfördt stycke kristlig statsrätt, hvilket det kan göra hvarje lagstiftare godt att med allvar och eftertanke begrunda.

Litteratur.

Bilder från fjerran länder af *H. Annerstedt*, (*i Frantiden*, Jan. 1871.)

Om dessa bilder endast vore en litterär skildring af det som en liflig, uppmärksam och spirituel resande haft tillfälle att personligt erfara under färder i aflägsna delar af världen, skulle vi helsa dem såsom något af det friskaste och läsvärdaste som flutit ur en svensk penna. Hr Annerstedt har många värdefulla egenskaper såsom skriftställare; det blåser genom hvarje rad en upplifvande bris som följat alla dimmor; der fins ej spår af den krampaktiga ansträngning att säga djupsinnigheter, eller af den ansats till beräknad naivitet, som äro så ofta återkommande drag äfven i de bättre alstren af den samtida litteraturen. Hr Annerstedt delar med nästan alla svenska sjöofficerare, hvilka uppträdt såsom författare, den stora förtjensten af naturlighet, godlyne och en manligt enkel stil.

Men det ligger något mer i dessa bilder från fjerran länder; de hafva äfven ett politiskt anspråk. Det är fråga om att bedöma den verldsställning som blifvit intagen af jordens talrikaste folk. Kineserna — ty det är om dem det är fråga — utgjorde redan för 25 år sedan, efter Gützlaffs på officiella handlingar grundade beräkningar, något öfver 367,6 millioner, och efter fransk och engelsk uppskattning i början af 1860-talet närmare 438 millioner. De äro följaktligen icke att skratta åt, ef-

ter som de omfatta mer än tredjedelen af hela jordens närvarande befolkning. De äro icke eröfrare i vanlig mening, och de hafva ej ens denna kompakta sammanhållighet som är följd af en stark centraliserad regering; men de ega deremot en utomordentlig traditionens och sedernas sammanhållighet, som gör dem i massa otillgänglige för den europeiska kulturens inflytelser, och de hafva en fruktansvärd vitalitet, hvarigenom de efter Darwin's teori måste öfverflygla alla andra menniskoracer, sedan de en gång kastat sig på utvandring i stor skala. Det är detta som de gjort. Det är nöden som dertill drifvit dem i första rummet, ty proletariatets eländen inom detta ofantliga rike äro öfver all jembörelse med det som vi äro vane att bevittna i Europa. Till oumbärliga välgörehetsinrättningar i de större kinesiska städerna hörer en af murar omgifven fristad, der den uthungrade uslingen kan dö i fred, sedan lifvet för honom blifvit en omöjlighet. Derför utvandra kineserna åt alla håll. Redan lefva af dem halfannan million i Siam och hundra tusental på Java, Borneo, Filipperna och Sandwichsöarne, i Australien. Syd- och Central-Amerika samt Kalifornien. Hittills hafva de egentligen gått ut för att förtjena penningar och återvänt till hemlandet för att der lefva med de sina; men på den sista tiden börja de bilda kolonier. De arbeta billigare än någon

annan race, emedan de kunna lefva på nästan ingenting; de äro utomordentligt flitige, nyktre och försakande, och kunna derföre nöja sig med en mycket obetydlig vinst. Deri ligger faran för den europeiska racen med dess förfinade lefnadsbehof. Om några hundra år skall, menar hr A., så vida vi ej taga lämpliga mått och steg, »det gamla Paris gräfvast upp af fornforskare i långa hårpiskor och grisögon». Det är icke den glada följetonisten som låter dessa synner till läsarens nöje framgycklas af en uppsluppen fantasi; det är tänkaren och den offentlige mannen som genomskådar framtiden, varnar och uppställer förslag. »Visste vi nu hvad vi skola veta om ett hundra år, så skulle vi aldrig släppa en kines utom Kina, förr än man huggit piskan af honom och kapat hans långa rock, med ett ord denationaliserat honom helt och hållet, så att han ej kände igen sig längre, och framför allt aldrig släppa ett enda af deras kvinfolk utom landet, så att de kunde komma att bilda några kolonier». Och ej nog härmed: vi måste »taga i tu med sjelfva Kina med ens: sända dit nödiga trupper för gemensam räknung och på kinesernas bekostnad, och en uppsättning missionärer och bedrifva omvändelseverket praktiskt», o. s. v. Allt detta må vara lika naturligt i en belettristisk framtidsförfattares mun som framtidsscenerna i det bekanta lustspelet »1850 och 1950»; men när saken framställles såsom en politisk affär, af en man som i Kina beklädt ett officielt uppdrag för de förenade rikenas räknung, får den ett annat utseende och förtjenar ett allvarligare bemötande.

Vi fråga då först med hvad rätt den ena nationen skulle försöka att hålla den andra inestängd inom dess egna gränser, hindra dess fredliga utflyttningar med deras hustrur och barn, plantera kanoner vid deras portar och på detta praktiska vis omvända dem, om också icke till kristendomen, åtminstone till tron på vår kulturöfverlägsenhet. Framtidsmannen säger må hända att det blott och bart är sjelfförsvaret i annat fall skola vi inom ett eller annat århundrade vara hotade inom våra egna bygder, icke till vår frihet, ty den angriper icke den stilla, laglydiga och okrigiska asiaten, utan till det högre pris vårt arbete betingar på världsmarknaden. Och för denna nya politiska protektion skall han sjelf

betala kostnaderna. Vi skola skicka arméer till Kina för att sätta lås för dörren, och han sjelf skall betala både låset och fångvaktaren. När några okunniga kartister förgripit sig på fabrikanter och sönderslagit deras maskiner, derför att maskinarbetet nedtryckte arbetslönerna, så kallade vi detta med rätta för ett upprörande våld, men om Europas högst bildade folk sätta vakt kring ett annat folk, för att hindra det från en arbetskonkurens med oss som skulle minska vår egen vinst, så finnes denna sak så naturlig att de instängde dömas att betala bevakningskostnaderna. Är detta framtidens folkvätt, så må den nu lefvande generationen väl önska att snart få krypa ned i sin graf utan att qväljas af någon oro för de efterkommande; utan att göra anspråk på århundradens förutseende, må det dock åtminstone vara oss tillåtet att betvifla det.

Men, invänder man, kineserna äro ej såsom andra menniskor; de äro dygdiga, arbetssamma, laglydiga, måttliga och försakande; med ett ord de kunna i de flesta af lifvets yttre förhållanden gälla såsom mönster för oss, men »de tyckas ej på några vilkor vilja blifva annat än kineser, om de få hållas som de vilja», och »frågan blir då: skall man låta dem hållas eller ej?» Svaret hafva vi redan hört. Man skall ej låta dem hållas! Men hvad är det då för brottligt att vara kines, ty den omständigheten att de arbeta billigare än européer kan väl icke af en frihandlare kvalificeras såsom ett brott? Nej, svarar man sannolikt; men kineserna äro *materialister*.

Är det då ett brott att vara materialist, och har ej samvetsfrihetens rätt blifvit så allmänt erkänd på hela jorden, att endast handlingarne äro föremål för lagstiftning men öfvertygelserna äro okränkbara? Jo väl, men kinesens materialism är af ett alldeles eget slag, på en gång praktisk och befastad bakom en öofvervinnerlig kasuistik; kinesen tror ej på gud och på ett lif efter detta: så åtminstone är den allmänna föreställningen. Nu finnes äfven i de så kallade civiliserade verldsdelarne menniskor som ej tro mycket annorlunda, men dessa arbeta måhända ej så billigt och föröka sig ej så hastigt, ty de hafva med civilisationen förvärfvat smak för välstånd, samt uppskjuta derför hellre att ingå äktenskap och grundlägga en afkomma, än att på för-

hand inviga hustru och barn åt eländet; ej heller hafva de härpiska och grisögon. Kineserna äro starka genom sina nationella egenheter: »man känner på sig att de skola rå i längden, om de få hållas, och att det ej skall blifva någon raceblandning, utan att vi skola så småningom trängas undan, om vi ej hitta på medel att stoppa deras förökelse- och utvidgningslusta». Detta är hufvudsaken.

Innan vi likväl besluta oss för ett stoppningsystem, med missionärer och bakladdningskanoner på de framtida proselyternes egen risk och räkning, torde det vara skäl att noggrannare än hvad som skett revidera våra kunskaper om Kina. Hr Annerstedts upplysningar äro af mycket värde, om de få gälla såsom personliga iakttagelser inom ett begränsadt område; en fullständig föreställning om hela det ofantliga riket, folkets lynne, bildning och världsåskådning, måste vi emellertid söka i andra källor, och dessa fattas icke. Utom de mera vetenskapliga arbeten af högsta ordning, hvilka *Abel-Rémusat*, en *Pauthier*, *Stanislas-Julien* och många andra skänkt oss, hafva vi omfattande arbeten af missionärer, såsom *Gützlaff* och *Huc*, hvilka, under de många år de uppehållit sig i landet, kommit i beröring med folk af alla samhällsklasser; vi hafva sedan krigsåren 1856—1860 värdefulla militäriska och diplomatiska berättelser, sådana som franska ministern *Bourbalon's* och hans spirituella hustrus af *Poussielgue* utgifva reseanteckningar; det fins med ett ord en hel litteratur att rådfråga om Kina, och vi måste bekänna att hvad af denna stora och intressanta litteratur kommit till vår kännedom ej i allt bekräftar hr Annerstedts uppfattning af den kinesiska folkkaraktären.

Kina har, såsom bekant är, tre af staten erkända religioner, som alla härstamma från sjunde seklet före vår tideräkning. Ingen af dem känner en personlig gud eller en personlig odödlighet; Konfutsés lära är ett slags sceptisk protest mot Laotsés mera filosofiska panteism, och Buddhismen, som några århundraden senare infördes från Indien till Kina, är snarare ett moraliskt än ett teologiskt system. Kineserna fråga mycket litet efter dogmer, och *positivismen* har funnits hos dem många hundra år förr än den sattes i system af fransmannen *Comte*. Så till vida

har hr Annerstedt utan tvifvel rätt, att kinesen icke bråkar sin hjerna med det öfvernaturliga, men lika orätt har han i påståendet att kinesen är oförmögen af hänförelse, och att det »i hela den delen af kinesiska litteraturen som blifvit öfversatt ej finnes det ringaste spår till sträfvan att lyfta sig öfver det rent materiella.» För att inse det förhastade i detta påstående behöfver hr A. endast kasta ett flyktigt öga på ett par af *Stanislas Julien's* senaste från kinesiskan öfversatta arbeten, *Kinesiska Pilgrimer* och *Hiouen-Tsang's* *Lefverne*. Denne föraktade munk kan tåla vid en närmare bekantskap, och den som icke har någon känsla för hans uppoffrande tro vet sannerligen icke hvad hänförelse vill säga. Liksom så många tusen af hans landsmän, drefs *Hiouen-Tsang* af en oöfvervinnelig längtan att se de ställen der den store indiske religionsläraren verkade, och han fullbordade sin afsigt under faror och lidanden som få religiösa svärmare någonsin försökt. Han trotsade sin kejsares stränga förbud att lemna landet, och vände ryggen till alla de herrligheter hvarmed han sökte fångla honom, trängde modigt genom pilarne från den tredubbla raden af vaktorn, fördrog utan att klaga mödorna af en vandring utan ledsagare, utan penningar, utan ens kroppslig helsa, genom öknar och isfält den oändliga vägen genom Tibet och Tatariet, tilldess han genom Kashmir inträdde i det förlofvade landet. Efter sjutton års öfvermenskliga vedermodor, uppehållen endast af sin tro och sina brinnande böner, återkom han lastad med relikor och heliga böcker; han mottogs då af sin regering såsom en triumfator, men han mottog ingenting af de skatter som bjödos honom, ty han hade gjort löfte om frivillig fattigdom. Vi sade att sådana valfarter gjordes af tusende; vi kunde gerna säga hundratusental, fastän alla dessa fromma pilgrimer ej vunnit samma berömdhet. Det är sant att dessa valfärder icke företagas mera, men så fåga ej heller från kristna länderna vidare några korsridare för att eröfra den heliga grafven; hvarje tid har sin egen hänförelse och sin särskilda form af religiös entusiasm.

Herr Annerstedt förkunnar fullkomligt dogmatiskt, att »kinamannen har ingen idé och vill ej hafva någon.» Hvad är då hela hans litteratur och hela hans konst?

Han har ingen poesi i vanlig mening, emedan hans språk, såsom en qvick europeisk dam en gång sade om det, är ett språk af pinnar; men att han ej saknar fantasi, vittnar hans teater, hans teckning och hans utbildade parkkonst. Han har till och med religiösa idéer: föreställningarna om ett lif efter detta, med belöningar och straff, äro honom icke främmande, och i himmelpagoden i Tien-tsin förekommer en tafra, hvilken väl kunde vara hemtad ur Bunyan's *Pilgrim's Progress*. Det är den branta vägen till himlen; några få klättra uppför, der de mottagas af en krönt engel, medan mängden störtar ned i afgrunden från de svindlande branterna.

Kinesen skall vara otillgänglig för vår civilisation, säges det. Vi veta derom mycket litet. M:me de Bourbalon säger emellertid icke så. Hon hade i sitt hus en fattig fader- och moderlös kinesisk flicka, som döptes under namn af Katrina och som hennes beskyddarinna fann mottaglig för alla den vesterländska civilisationens idéer; likaså den unga kinesen som det franska ministerparet förde med sig till Paris. De första franska jesuiterna, som i början af 1700-talet anlade observatoriet i Peking, funno ingen sådan otillgänglighet, men de funno att kineserna i många saker gått den europeiska civilisationen i förväg. Innan ännu en svensk konung mottagit det kristna dopet, hade de insett nyttan af banksedeln, fastän transporterens svårighet och bristen på offentlighet hindrade den att få kredit, och kinesiska regeringen hade för mycket praktiskt omdöme för att gifva honom tvångskurs. Långt före Europa hade de boktryckarkonsten, pendeln och en idé om kompassen, ehuru bristen på Vesterns fortgående bildningsdrift hindrade dem att utveckla sina uppfinningar. Och hvad söka dess talrika resande i Europa, hvad sökte den senaste ambassaden, om ej europeisk bildning och europeiska idéer? Det går ej fort för ett folk som så länge lefvat afskildt från alla främmande inflytelser, att antaga europeiska bruk, men vill man vara rättvis, lär man nödgas erkänna att mellan freden i Peking den 25 Oktober 1860 och den dag som nu är ligger för Kina mer än ett århundrade.

Det är ej vår mening att försvara den kinesiska politikens svek och grymhet; derföre hafva också de skyldige fått plikta

med rätta, och folket är ej utan känsla derför. När lord Elgin nedbrände det kejsrerliga sommarpalatset men förbjöd sina soldater att taga för en sapeks värde, gjorde det ett helt annat intryck än den tre dagars plundring af *Jun-ming-jun* som de franska trupperna bedrefvo. Hr Annerstedt säger att kineserna »hålla fienden på sfstånd genom att löpa undan så långt de kunna, eller gömma sig.» Hvarken lord Elgin eller baron Gros har gifvit dem ett sådant vitsord: alla allvarsammare författare beundra deras otroliga dödsförakt, och i slaget vid *Pali-kiao* eller Marmorbron, der grefve Montauban upphemtade en så lätt förtjent hertig-titel, var det hans motståndare, den besegrade generalen *San-kou-li-tsin* som höjde sig med ära. Men hvarför skall man vara rättvis mot stångpiskor och grisögon? Hvarför skulle vi beröfva oss nöjet att gyckla på deras bekostnad? Må herrar causeurer taga denna tvetydiga rätt i anspråk; men icke skriftställare med högre aspirationer.

Om den europeiska civilisation vill på främlingsfolken utöfva en stor och förädlande inflytelse, såsom vi tro att det är hennes bestämmelse, så måste denna civilisation sjelf vara stor och ren, ej blott slug och förtryckande. Den engelska folkkarakteren, som det nu hör till ordningen för dagen att smäda och smutskasta, har i sin beröring med hinduerna allt mer börjat utöfva en sådan inflytelse, och det är säkert, att utom den personliga vördnad som de engelska residenterna visste ingifva infödingarne genom sin heder, sin rättvisa och sitt förakt för farorna, hade det nog varit ute med det britiska väldet i Ostindien. Ett sådant välde äro europeerna hädanefter kallade att utöfva på de asiatiska staterna. Kanonerna kunna ej i första hand umbäras, men de böra åtminstone icke ställas i främsta linien. Det är godt att fördragsbrott, mord på missionärer och trolösheter af alla slag blifva prompt och eftertryckligt bestraffade, ty fruktan är en mäktig häfstång hos hvem som helst, och icke minst hos asiaten; men det är af lika stor vigt att högre inflytelser göra sig gällande; eller tror man att en tredjedel af det nu lefvande människosläktet af försynen blifvit förnekad all tillgänglighet för pligtens, hederns och den rätta mensklighetens lagar?

Vi tillbakavisa åtminstone en så tröstlös föreställning. Den som i racerna nedlagt deras särskilda karakterer har troligen klart för sig deras betydelse och deras ändamål. Vi kunna icke tro, att sådana folk som Kinas och Indiens äro skapade att utrotas och undanträngas såsom skadedjur och ohyra. Det fins ännu folk, den doliske malajen, den vilde mahratten, den stupide boschmannen, som af dem hafva något att lära, i fall ej sjelfva europén har det, hvilket dock är vår föreställning. Hvad af vår kultur är *sant* skall ovilkorligt utöfva sin makt öfver alla, så vida vi eljest i öfvermåttet af kristlig förfining ej alldeles upphört att sjelfva tro på gud; hvad deremot i vår civilisation är osant och ihåligt skall måhända bortnötas under beröringen med våra skarpsynta och för all tillgjordhet otillgängliga antipoder. I afseende på missionsväsendet tro vi att hr Annerstedt uttalat några tänkvärda sanningar. Det är föga värdt att komma till så dialektiskt viga menniskor som kineser och hinduer, för att tala om dogmer och evig förtappelse, och de bästa engelska missionärerna göra det icke längre. De måste veta hvad de hafva att bekämpa, och än mer, de måste förmås att sympatisera med hvad deri är sant och menckligt. Så hafva en *Spence Hardy* och hans likar kunnat uträtta storverk både såsom religionslärare, människovänner och vetenskapsmän. Det är andra faktorer som verka samtidigt. Jernvägarne i Indien hafva mer än till hälften upprifvit kastskilnaden, sedan brahminer, ksetries och coolies nödgas resa och förtära sina måltider i hvarandras sällskap. Så är det äfven med kineserna: de äro icke otillgängliga för vår civilisation, så snart de deri något lära sig se något bättre än ett förtryck eller ett charlaneri. Vidskepelse och laster finnas här såsom hos dem: sinne för sanning och sedlig ädelhet fins i hvarje människas hjerta, under den gula eller bronsfärgade huden såsom under den hvita.

Några betraktelser i anledning af kriget mellan Frankrike och Tyskland 1870. Tal vid nedläggandet af styresmansbefattningen i Kongl. Krigsvetenskaps-Akademien d. 12 Nov. 1870 af *Henning Hamilton* (i Krigsvetenskaps-Akademiens Handlingar).

Ett yttrande af grefve H. Hamilton i de stora frågorna för dagen är alltför viktigt

att med tystnad förbigås. Särskildt är detta tal något mer än ett akademiskt högtidsföredrag; det är ett upprop till hela svenska folket, uttaladt inför den församling som närmast representerar fäderneslandets försvarare.

Hufvudtanken är att hvarje stat hädanefter måste lita på sig sjelf, sedan de mindre samhällena »i traktaters ord, historisk rätt och traditioners helgd icke längre finna nödigt skydd mot de störres öfvermakt». Detta är ett faktum som icke kan bortresonneras: vilja vi lefva såsom ett fritt och sjelfbestämt samhälle, måste vi betala sjelfständighetens pris, rusta oss till försvar intill yttersta gränsen af vår förmåga och lemna det öfriga åt försynen. I sjelfva uppoffringarne som vi göra för ett sådant mål ligger en andlig lifskraft; duka under för öfvermakten kan hvarje folk, men endast det som strider till det sista har rätt att hoppas på en återuppståndelse.

De långa beredelsernas tid är förbi, ty krigsförklaringar komma nu just en eller ett par dagar före kriget, alldeles som man vid inträdet i ett sällskap skickar före sig sitt kort för att annäla sin närvaro. Regeringarne behöfva derföre icke blott en fullständig, och ej blott på papperet organiserad, lätt mobiliserad krigsmakt, utan ock tillräckliga medel till sitt förfogande till att underhålla den. Preussen kunde vid Frankrikes krigsförklaring disponera öfver 200 millioner rdr. Konungen af Sverige har i händelse af ett fientligt anfall endast 3 millioner att använda, hvilket knapt räcker tolf dagar att underhålla en armé af 125,000 man, den minsta som kan sammandragas i händelse af ett fientligt anfall. Grefve Hamilton nämner ingen viss summa, som regeringen borde i sådant fall hafva till sitt förfogande, men det föresväfvar oss att vi hört 10 millioner af sakkunnige angifvas såsom det minsta belopp hvartill stora kreditivet borde bestämmas.

De politiska sympatierna få ej inverka på omdömena om krigsföringen; grefve Hamilton har erinrat derom, och vi upprepa så mycket mer denna erinran, som äfven vi här nedan söka besvara frågan hvarföre Preussen är segrande. Talaren bör ej misstänkas för brist på deltagande för det äldra folk som nu blöder ur så många sår, utan att han derför behöfver kasta någon slöja öfver dess fel: »framför ett djupt fall

och en stor olycka förstummas det bittra klandret; men väl känner man sig manad att gå till rätta med sig sjelf och se till huru man gjort sig beredd att från hvad man eger dyrbarast afvända ett likartadt öde». Vill man det, måste man kunna lära något både af segraren och den besegrade.

Vi beundra Gambettas rörlighet och organisationsförmåga; det synes höra till detta olyckliga lands paradoxer, att dess dugligaste regenter i fred äro krigare och dess dugligaste krigsministrar advokater. Men vi hafva alltid känt en rysning öfver hans rop på Bazaine's förräderi, och vi vilja gerna med grefve Hamilton antaga dem »endast vara återljuden från ett samvete under början af en sjelftagen, krafterna öfverstigande myndighet». Det hör äfven till samma paradoxala förhållanden att Frankrikes folk aldrig visade sig större än när det pressats af olyckan. Det är som en ställfjeder, som behöfver nedpressas för att visa sin

ypperliga metall. Frankrike har aldrig varit lifskraftigare än när det, under eländiga styrelser, haft fienden midt i hjertat. Derföre torde det äfven denna gång vara alldeles för tidigt att spekulera på dess delning.

Vi fråga med samma oro, om ej med samma deltagande, hvad skall blifva det förenade Tysklands öde, och grefve Hamilton antyder i en not derpå, att ett land med 50 millioner menniskor endast illa lämpar sig för den konstitutionella monarkien, och att det sannolikt måste göra sitt val mellan militärdespotism och republik: väl federativ, förmoda vi, är författarens mening. Skulle Tyskland vara moget för republiken, och månne det ej är tänkbart att det nya världsväldet kan komma att genomgå samma desintegrationsprocess som förut en gång, innan Sachsen, Schwaben, Franken, Mark Brandenburg och andra folkgrupper dömas värdiga att tänka för sig sjelfva?

Hvarför preussarne segra.

För den som flygtigt bedömer världshändelserna är det en källa till oupphörlig förvåning, att segren tycks vara så godt som fängslad vid ett folks arméer, som är i botten fredligt och som alltsedan restaurationstiden fört mindre krig än någon annan nation i Europa; — ty expeditionerna till Hessen och de förra danska hertigdömena äro ej att tala om. Från 1815 till 1866 satt Preussen i djup ro, men det lefde derföre icke på sina gamla krigiska traditioner och åtnöjde sig icke med fredsexercis och en eller annan paradmanöver. Preussen arbetade oafbrutet på beredelser för kriget, och det underkastade i detta syfte både trupp och befäl en fortgående uppfostran.

Ingenting är i detta fall beundransvärdare än inrättningen af den preussiska generalstabens. Äfven Frankrike och andra länder, som bildat sitt krigsväsende efter det franska, hafva en generalstab, der begäfvade officerare tjena till dess de blifva brigadgeneraler. I Preussen är generalstabens ingen sluten kår; i den inträda officerare af alla vapen, och de som mest utmärka sig genom anlag, kunskaper och skicklighet få tillåtelse att, sedan de gjort

sig väl förtrolige med sina regementsälfganden, till ett visst antal och på bestämda terminer gå igenom krigsakademien. Med detta uttryck menas i Preussen icke att efter aflagd inträdesexamen lägga sig ner vid en läroanstalt för att höra föreläsningar, med kritik af fältslag i förra århundredraden, rita kartor, och inhemta elementen i de stycken hvaraf krigskonsten består, utan att vid någon af de sju alimännen krigsskolorna visa, att man vet allt detta förut och har anlag att tillämpa det man inhämtat. Krigsakademien står sedan tjuugo år tillbaka under särskild ledning af general Moltke, hvilken i egenskap af chef för preussiska generalstabens uppger studiekurserna och anordnar tillämpningsöfningarna, allt i en utsträckning hvarom man i andra länder icke gör sig något begrepp. Hvarje vetenskap, konst och yrke, som på något sätt har med kriget att göra, ingår såsom studiiämne i denna akademi. Stort vikt lägges derjemte på skicklighet i främmande, lefvande språk, i synnerhet franska, engelska och italienska; det är ej nog att försvarligt förstå och begagna dem i tal och skrift, utan man skall vara mästare i dem, i synnerhet om man vill komma in

vid den högre staben. Planritning och militärrekognoscering äro drifna till fulländning. Man nöjer sig ej med att utsträcka den senare till nejderna kring stabsskolan, utan eleverna utskickas många mils väg, och det fordras af dem, att de på viss förelagd dag skola bringa hem med sig fullständiga berättelser om det utforskade landets beskaffenhet, dess vägar, floder, slätter och höjdsträckningar, dess städer, byar och befolkning, dess särskilda lämplighet för kavalleri-, infanteri-, och artilleri-rörelser hvar för sig eller i förening, med ett ord, alla dess militära egenheter, icke att förgäta dess förmåga att föda manskap och hästar. De som röja prof på mer än vanlig fallenhet i detta afseende skickas derefter till främmande länder, hvilka de genomresa med öppna ögon och öron, och öfver hvilka de efter hemkomsten afgifva rapporter i allt som kan vara af vigt att veta i händelse af ett krig. Det var i sjelfva verket af sådana resande stabsofficerare som preussarne fingo dessa noggranna uppgifter om alla jernbanor, landsvägar, småstigar, pass, bryggor, vad och alla slags farleder, samt öfver hufvud om alla lokala förhållanden i Frankrike, hvilka under detta fälttåg väckt så stor förvåning hos fransmännen och gifvit de angripande en sådan öfverlägsenhet öfver de franska arméerna. Men preussiska stabens uppmärksamhet har ej varit uteslutande riktad på Frankrike. Man säger att Österrikes militära förhållanden i denna stund äro bättre kända i Berlin än i Wien, och en engelsk militärförfattare, som behandlat detta ämne i *Blackwood's Magazine*, på hvars sakrika utredning vår framställning väsentligen är grundad, säger sig genom personlig erfarenhet vara öfvertygad, att man i Berlin också känner Englands landsbygd i dess allra minsta detaljer, dess vägar, bäckar, strömdrag, broar o. s. v., för att icke tala om fästen, arsenaler och skeppsvarf. Sannolikt hafva de preussiska militärstipendiaterna under en eller annan förevändning äfven sett sig om litet i våra bygder.

De officerare som gjort sig bäst hemmastadde i alla dessa afseenden, äro grundligt bekanta med teorierna för transport- och provianterings-väsendet samt för öfrigt gifvit prof på sina insigter i behandlingen af de tre vapnen, både hvar för

sig och i förening, uppflyttas i den så kallade högre staben, medan de som äro dem underlägsne, men ändå besitta kunskaper och skicklighet öfver medelmåttan, stanna i den lägre. Båda klasserna utflyttas, när de anses färdigbildade, på de särskilda kårer i hvilka den preussiska armén både i krig och fred är fördelad. Hvar och en af dessa kårer är så att säga vänd utåt och gör front mot någon stat, med hvilken Preussen för eller senare anses kunna komma i krig. Här ingå nu den lägre stabens officerare i regementena och såsom adjutanter åt divisionsgeneralerna, medan den högre stabens medlemmar sysselsättas med uppgörande af fälttågsplaner, både off- och defensiva. Begynnande med ett imaginärt försvarskrig, studera de landet från gränsen inåt, och anteckna alla positioner hvilka kunna intagas på vägarne som leda till hufvudstaden, beräkna med yttersta noggrannhet tillgången på lifsmedel, antalet vagnar och dragare som kunna påräkvas för transporterna, med ett ord, genomtänka och studera allt sådant som kan blifva föremål för en kommanderande generals uppmärksamhet. Derefter företaga de likartade studier på det främmande området, rekognoscera landet liksom för ett förestående fälttåg, och upprätta öfver allt hvad de se de noggrannaste och utförligaste berättelser. Det är naturligt att många försigtighetsmått erfordras för att ej väcka uppmärksamhet under dessa gränslaga förrättningar, flintlaga förevändningar måste upptänkas, lämpliga förklädningar anläggas, och framför allt måste dessa herrar ofta ombytas, för att icke väcka en oangenäm uppmärksamhet hos grannfolken. Sedan de tjänat en viss tid i staben, återvända de till sina regementen, och yngre kamrater träda i deras ställe, för att i sin ordning utbildas sig till strateger och taktici.

Vi hafva sett några drag af lärometoden i den »akademi» der general Moltke är öfverlärare. I alla andra vetenskapliga områden som på något sätt angå kriget hafva preussarne gått framåt med stormsteg. Innan ännu någon annan nation tänkte på bakladdning, och vi sjelfva nöjde oss med våra gamla flintlås, hade Preussen sina tändnålsgevär, hvilkas konstruktion på det noggrannaste hemlighölls. Sedermera hafva andra folk gått framom Preussen i

ändamålsenlig konstruktion af handvapnet, men det sistnämnda landet har åter gått förut genom införandet af bakladdningsprincipen i sitt fältartilleri. Ofantliga kostnader och arbeten hafva varit använda på experiment, och en författare i *Revue des deux Mondes* straxt efter det närvarande krigets början uppgaf, att det krigsvetenskapliga laboratoriet i Berlin i lång tid haft tio gånger så stort anslag som det parisiska.

På detta sätt uppfostras befälet; vi skola nu se, huru truppen under fred får lära nästan allt hvad den har att göra, lida eller sölja för i krig. Stående läger, sådana som brukas i England, Belgien och Frankrike, förekomma icke i Preussen: de äro välmenta men odugliga leksaker i detta stränga folks ögon. År efter år, när skörden är inbergad, så att marken ej så mycket skadas genom truppmanövrer, men därtill äro ännu milda och ej alltför korta, sammandrager preussiska regeringen i olika delar af landet två fullständiga arméer, som ställas under särskilda befäl och hafva att operera mot hvarandra, alldeles såsom om de tillhörde två fientliga nationer. Den ena armén beordras att skydda en viss stad eller fästning, den andra att manövrera såsom för dess intagande. Ingendera befälhafvaren vet hvar hans motståndare befinner sig; hvardera armén mottager ordres att intaga vissa positioner och får derefter veta hvad man väntar att den skall uträtta. Hvardera hären består af alla tre vapnen. De medföra allt hvad de skulle behöfva under ett verkligt fälttåg; trossen följer dem med lifsmedel, ambulansutredning, reservammunition och dylikt. De äro icke belastade med några tält, ty preussarne bivakera både under sina manövrer och i verkligt fälttåg, och cheferne å omse sidor äro med sina staber lemnade åt sin egen omsorg. Det står dem fritt att mot hvarandra öppna fingerade fälttåg, och de göra så vanligen på flere dagsmarschers afstånd från hvarandra; de måste dervid liksom trefva sig fram, medan den ena går offalls- och den andra försvarsvis till väga, alldeles som om de befunde sig på verklig krigsfot med hvarandra. Kampanjen varar aldrig mindre än fjorton dagar, ofta ända till tre veckor, och så länge den räcker utföres under marscher och halter allt som sker i fält; patruller utkastas i fronten och på flan-

kerna, och rastställena betäckas med utposter, alldeles som om man stodo midt emot en fiende. Af sådana manövrer lär både befäl och manskap lika mycket som de skulle lära under ett verkligt fälttåg, ty de öfvergå floder på bryggor som de sjelfva slå, besätta byar, upptaga kartor och profiler af landet der de rycka fram, baka sitt eget bröd och koka sin egen mat, till dess de slutligen komma i batalj med löst krut, och dertill utsedda militära myndigheter tilldöma den ena eller andra parten segren, allt efter den skicklighet hvarmed de träffat och utfört sina anordningar.

Det är under sådana taktiska lekar som de preussiska härförarne utarbetat den taktik de med så stor framgång i början af fälttåget använde mot Frankrike. Det är numera temligen ådagalagdt, att den franska krigsförklaringen i juli var en öfverraskning för preussiska regeringen, så väl denna än var beredd på möjligheten att förr eller senare komma i fejd med Frankrike. Men var man derföre rustad till allt, och om äfven Napoleons plan hade lyckats att gå öfver Rhen vid Axau och mellan Rastadt och Germersheim tränga som en kil mellan Norra och Södra Tyskland, hade han icke träffat Moltke oförberedd. De fjorton dagarnes dröjsmål å franska sidan, och det dåliga valet af positioner, tillät tyskarne att med ens bortkasta den defensiva och upptaga den länge i förväg utarbetade offensivplanen. Preussarne kände med full säkerhet hvar de hade att söka sin fiende och huru de kunde nalkas honom, då de hade hvarje det minsta drag af landskapet på sina kartor och egde bland sig tjugotals officerare som på sina sommarresor gjort sig hemmastadde med nejden, nästan lika väl som infödingarne. Vi skola ej här inlåta oss på deras taktiska system eller söka visa, huru det blifvit i detalj tillämpadt under det närvarande fälttåget; för dem af våra läsare som med någon uppmärksamhet följt de dagliga tidningarnes berättelser ligger allt detta i öppen dag. Men efter hvad som här blifvit framställt, torde det vara i någon mån lättare att fatta betydelsen utaf dessa svärmar af lätt kavalleri, som betäcka hela armén liksom med en gördel, inom hvilken kolonnerna röra sig trygga och obemärkta för fienden, dessa verldsbekanta

uhlaner, som under en yta af halft naturlig, halft låtsad råhet äro intelligenta kunskapare, hvilka märka allt och tillförlitligt bringa budskap om hvad de sett till sina ledare. Det är karakteristiskt hvad Napoleon i sin bekanta skrift säger om de bändelser genom hvilka Bazaine kastades tillbaka på Metz, och trehundra tusen franska soldatar förlorades för den närvarande striden: »Preussarne dolde så eftertryckligt hvarje rörelse bakom ett fruktansvärdt bälte af kavalleri, som de spredo framför sig i alla riktningar, att vi trots de ängsligaste bemödanden aldrig kunde rätt få reda på, hvar massan af deras trupper befann sig och i hvilken riktning vi borde vända våra krafter. Ingen förestälde sig, hvarken den 14 eller 16 augusti, att vi hade hufvudstyrkan af den preussiska hären att göra med; ingen tviflade efter slaget vid Gravelotte, att det skulle vara den simplaste sak i världen att uppnå Verdun den följande dagen.»

Det är ett helt och hållet falskt förefvande, att Preussens försvar är grun-

dadt på oeftergiflig personlig värnepligt: i sådant fall skulle dess organisation vara hufvudsakligen beräknad på försvaret af dess egna gränser. Nu afsöndras under den ena eller andra förevändningen alla element som ej passa för en öfvensiv armé, och följden är den vi sett. Vi hafva omsorgsfullt sökt göra oss underrättade om längden af den tid som anses åtgå för att af ett godt ämne göra en god soldat efter den moderna föreställningen; både utländska tidskrifter och inhemska militärpersoner, till hvilkas omdöme vi hysa förtroende, hafva svarat *sex månader*. Men den preussiska soldaten öfvas två, under vissa förhållanden tre år, af hvilka endast det första anses strängt taget nödigt för hans egentliga krigiska utbildning; återstoden af tiden tjenar företrädesvis att gifva honom den specifikt preussiska disciplin och esprit som göra det möjligt att föra honom på eröfringskrig mot folk med hvilka han personligt och individuellt icke har något obytt.

Blick på pressen.

De dagliga tidningarne i hufvudstaden hafva för ett ögonblick afbrutit sina krigsbetraktelser och egnat några uppsatser åt den nu samlade riksdagen. Vi sammanfatta här nedan det märkligaste af deras yttranden.

Efter att hafva ordat om nödvändigheten att icke af den förbättrade ekonomiska ställningen låta förleda sig till svindel och öfverdåd, yttrar *Aftonbladet* i afseende på försvarsfrågan bland annat:

Under ett helt decennium har man hankat sig fram, utan att göra något allvar af nationalförsvarets ordnande, och de som motarbetat hvarje försök i detta hänseende ha haft hård panna nog att våga hänvisa på frivilliga skarpskytteväsendet såsom ett vittnesbörd derom, att ett verkligt ordnande af försvarsverket vore obehöfligt. Måhända skulle man ännu ett eller annat år ha kunnat lyckas att gäcka nationens förväntan och fordringar i detta hänseende, om icke den storartade väckelse erhållits, som ligger i de nuvarande tidsomständigheterna. Nu inser svenska folket tillfullo, hvad dess frid tillhörer; en och annan krass materialist eller ytlig kosmopolitisk pladdrare må orda huru mycket som helst om obehöfligheten af allt slags försvar, så är det dock ett stort, klart och oomtvistligt fak-

tum, att svenska folket icke vill råka i något slags vasallskap, utan lefva sitt eget lif: svenska nationen vill kunna häfda sin sjelfständighet emot hvem det vara må!

Nu är tidpunkten kommen, då denna fråga bör och måste erhålla en lösning. Alla tecken häntyda derpå, att övertygelsen om nödvändigheten häraf, öfver hela landet och inom alla samhällsklasser, kommit till full mognad och att nationen icke kan fördraga, att denna lifsfråga, i ordets fulla och egentligaste mening, under den ena eller andra förevändningen eller med åberopande af hvilket som helst bland de obotfärdigas förhinder, längre skjutas undan. Må därför alla de, som verkligen härutinnan vilja någonting i sak, icke småaktigt haka sig fast vid en eller annan detalj eller egenkärt förlora sig uti enskilda prediktioner, utan förena sig om det, som visar sig ha största utsigten att omkring sig kunna samla ett flertal, förutsatt att det innebär en verklig och grundlig förbättring af de nuvarande förhållandena; i annat fall kunna de åsamka sig ett svårt ansvar inför samtiden och måhända ett ännu värre inför den dom, som en icke aflägsen framtid och deras eget samvete kunna komma att falla. Man bör icke glömma att här icke är frågan om »krigsrustningar», såsom er eller annan tanklös pratmakare kallar det, utan om ett sådant ordnande af nationalförsvaret, att vi kunna ha utsigt till, att vår sjelfständighet blir respek-

terad och vi få lefva i fred. Hade Frankrike egt ett på allmän värnepligt och folkbevärning grundadt nationalförsvar, så skulle det icke behöft undergå så förfärliga förödmjukelser och lidanden och kämpa en så gräslig förtviflans kamp som nu; hela det nuvarande kriget skulle ock då utan tvifvel aldrig kunna komma till utbrott.

Om samma ämne yttrar *Nya Dagligt Allehanda*:

Mången, som redan länge motsett hvad som skulle komma och som med ångslan betraktat den liknöjdhet, med hvilken representationen behandlade allt hvad som rörde vårt försvar, har säkert fattats af farhågor för att det svenska folket skulle hafva låtit den långvariga freden insöfva sig i den lufva, men be- drägliga föreställningen att detta lugna tillstånd skulle räcka i evighet och att vi skulle få i fred och ro sköta vår utveckling utan att beröras af de yttre stormarne, eller ock att vi i farans stund skulle kunna räkna på ett kraftigt understöd af andra makter, som på ett eller annat sätt skulle vara intresserad af vårt sjelfbestånd och oberoende. Varnande röster hafva åtskilliga gånger höjts läremot, men utan att de tyckes vilja göra någon verkan, och det oförklarligt orubbliga förtroendet stordes icke ens af den erfarenhet, som det dansk-tyska kriget gaf oss, då de stora garantimakterna icke rörde ett finger för att understödja det af en sådan ofantlig öfvermakt anfallna, olyckliga lilla Danmark, ehuru det väl tycktes, att så väl vestmakterna som Ryssland skulle hafva ett stort intresse i dess tillvaro såsom en stat af andra ordningen. Man började visserligen då vakna upp litet ur dvalan, men hade dock icke ännu gjort den öfverhängande faran för sig klarare än att man ansåg sig ega god tid att med ändlösa tvister, föranledda till en del af en mängd små enskilda intressen, undanskjuta frågans afgörande. Det erfordras ett så mäktigt talande exempel som det, hvilket gaf oss och hela världen under det nu pågående krigets första skede, då Frankrikes så mycket omtalade och fruktade yrkesarméer slag på slag nedgjordes och inom en kort tidrymd befunno sig antingen nedmyllade i grafvarne på slagfälten eller ock såsom fångar i fiendens land. Det var blott några få dagars historia, men denna historia var af så djupt gripande verkan, att den kunnat väcka upp de döda. Och då vaknade äfven vi till fullt medvetande af det allvarliga i vår belägenhet.

Det yttras vidare:

Och slutligen måste vi tänka på ett förstärkande af vårt sjöförsvar, för hvilket ej så litet återstår att göra. Vi kunna ej ännu säga, att vi hafva någon flotta, ty våra få monitorer torde icke räcka långt, och dessutom är man icke nu fullt lika öfvertygad som för några år sedan om, huruvida deras konstruktion är efter de senaste artillerirönen i allo så lämplig för försvaret. I detta fall vänta vi dock med tillförsigt att sjöministern måtte fästa större vikt vid ett godt och väl ordnadt minförsvar.

Derefter följer en utveckling af minförsvaret, som vi dock föröigå, eftersom sjöförsvaret åtminstone icke i den kungliga propositionen blifvit föremål för någon närmare uppmärksamhet.

Under rubriken »Några krigets lärdomar» har *Stockholms Dagblad* innehållit två högst förtjenstfulla uppsatser, hvaraf vi meddela slutet.

Bland de många lärdomar 1870 års krig redan lemnat vilja vi såsom några bland de viktigaste framhålla följande: dels att ett folk i försvaret af sin sjelfständighet måste trygga sig blott vid sig sjelf, dels ock att det, om det vill vara fritt, måste veta att dertill skaffa sig kraft, att det i följd deraf under freden måste bereda sig för kriget, derigenom att det förskaffar sig en väl öfvad, med tillräckligt och skickligt befäl samt erforderliga vapen och reservförråd försedd och hufvudsakligen på grund af allmän värnepligt utan friköp upprättad armé med en så fast inre organisation, att hvar man i händelse af behof vet sin plats, hvarjemte det måste se till, att det erhåller er eller ett par väl belägna oah starkt befästade stora vapenplatser, som i sig inrymma arméns reservförråd och tillika kunna i händelse af motgång eller under pågående mobilisering lemna skydd åt de sammandragna trupperna. Dessa torde vara de minsta fordringar, som kunna ställas på ett dugligt försvar. Vilja vi ej underkasta oss härmed föränade omkostnader, så är det rätt så godt, att vi för försvarsväsendet göra ingenting; ty hvad vi göra mindre än detta är försild både tid, arbete och kostnad. I nödens stund skulle alltsammans då till ingenting båta, om ej till att bevisa, att vi föga förstått att taga vara på de varningar, som Frankrikes olyckor lemnat. Det blir den nu sammanträdande riksdagen förbehållet att ånyo pröfva frågan om för arsväsendet. Mätte då alla dess medlemmar hafva landets — och endast landets — väl för ögonen!

Såsom bekant är, har från Arbetareföreningen i Norrköping utgått en inbjudning till öfriga arbetareföreningar i riket, att förena sig i en från den förra utgången adress till regeringen, med anhållan att hon med skyndsamhet ville gå i författning om ordnandet af vårt försvarsväsende, så att hvarje vapenfri man må i farans stund på bästa sätt kunna medverka till fosterlandets försvar. Vid godkännandet af detta förslag har Sundsvalls arbetareförening för sin del fäst det vilkor, att en reform i röst-rättslagstiftningen på samma gång skulle begäras. Sundsvalls arbetare hafva således tillkännagifvit att de icke vilja uppfylla en pligt som är ovilkorlig, om de icke derför

erhålla ett inrymmande som de anse för sig fördelaktigt. *Sundsvalls-Posten* brännmärker med full rätt detta ovärdiga köpslagande, och hoppas att ingen annan arbetareförening i landet måtte följa Sundsvallsföreningens exempel. Vi dela denna förhoppning och önska, att ingen svensk man, vare sig inom eller utom riksdagen, må för

en lycklig lösning af försvarsfrågan, eller för medverkandet till lösningen af någon principal fråga, uppställa vilkor af det slag som Sundsvalls arbetare funnit lämpligt att uppställa. I jemförelsevis underordnade saker må man kunna jemka med sig, men dagtingandet om stora grundsatser är under alla omständigheter förkastligt.

Strödda underrättelser.

Silverbedrägeriet. Vi tillåta oss att sålunda öfversätta det engelska uttrycket *silver fiction*. Ordet låter illa, men man finner lätt att det afser en oskyldig sak, då det upplyser att detta silverbedrägeri egentligen är ett själfbedrägeri. Vi tänka härvid på det bekanta uttrycket af bonden, då en herre förklarade att pelskragen på hans rock, som saknade motsvarande pelsfoder, vore afsedd att lura bönder. Man är verkligen i ett afseende mest lurad själf på att icke kunna förse sitt middagsbord med gediget silver utan blott med galvaniseradt. Men hvarje sak bör tagas från den rätta sidan. I första rummet må man fästa afseende på den nytta och det behag galvaniseradt silver skänker i det dagliga lifvet; först i det andra böra vi tänka på hvad de som någon gång göra oss den äran att hos oss intaga en tarflig middag skola säga då de lemnat vår tröskel. Göra vi på detta sätt, så få vi medgifva, att för den som icke »är född med en silfversked i munnen», för hvarje man med klen klassa men sinne för det prydliga, är galvaniseradt silver lika bra som dess äkta och gedigna halfbror. Så vidt blicken sträcker sig, är det i alla afseenden och för alla ändamål verkligt silver med all dettas renlighet, glans och frihet från rost och erg. Tanken på tjufvars lystnad efter vår servis skall ej jaga sömnen från vårt nattliga läger; för en liten summa kunna vi få vårt middagsbord att se lika prydligt ut som själfva vår granne, den unge grosshandlarens, och likväl har denne haft den lyckan att, enligt ofvanförda ordspråk, i sin mun finna en silfversked, långt innan den strängt taget kunde för honom vara till någon praktisk nytta.

Hvad vårt land angår, så torde väl i de hushåll der sparsamhet är en dygd

det elektrogalvaniserade bordsilfret ha behållit segern. I England, guld och silverplansarnes land, är det icke fullt så. *Silver fiction* är der ännu långt ifrån erkänd, och det är detta som gifvit en dess kämpe anledning till beskrifning öfver ett besök i ett etablissement för förgyllning och försilfring på elektrokemisk väg — hvilken beskrifning det må tillåtas oss att här återgifva: —

Vi befinna oss i en stor fabrik för tillverkning af varor tillhörande *The silver fiction*. Vi ha besökt den delen der ånghamrarne arbeta och med hvarje slag skära ut eller pressa en sked eller en gaffel, och gå nu upp för ändlösa trappor till ett annat departement i fabriken. Här är allting frid och lugn. Vi stå i ett långt rum, utefter hvars mittellinie äro uppställda de bad uti hvilka den galvaniska verksamheten pågår, hastigt men osynligt. Åskådaren blickar nemligen blott ned uti tråg med gulaktigt vatten, i hvilket trådar äro neddoppade, medan från jerntenar nedhånga i vattnet alla möjliga föremål, nyligen förfärdigade utaf något slags oädel metall och hvilka nu undergå ett längre eller kortare bad, allteftersom den metalliska beklädnad som de skola erhålla bör vara tjock eller tunn. Rundtomkring dessa tråg gå män i hvita bluser, hvilka gång efter annan undersöka de föremål som hålla på att beklädas. Än fiska de upp en bundt gafflar, än en bundt skedar, än en tékanna, än en bågare, hvilken skall gifvas såsom pris vid någon målskjutningsfest för skarpskyttar — alltsammans på mycket kort tid förvandladt från nickel eller Britanniametall till äkta silver — utanpå förstås — men ännu försedt med en kopparlik färg, som en annan dopning kommer att borttaga. På bänkar och bord på den ena sidan ligga artiklar

som skola beklädas, grofva och plebejiska att påse; på den andra sidan ligga redan galvaniserade föremål, kyska och jungfruliga i sin silfverdrägt och blott väntande på polerarens hand, för att komma att skimra med denna spegelrika glans, som är egendomlig för nytt silfver.

Tyst går verket framåt. Ingen ansträngning behöfves här; en lösning af ett silfversalt beredes — elektriciteten utträtt det öfriga, genom att utfälla silfret i metallisk form på den artikel som skall förses med galvanisk försilfring.

Den kanske mest snabba och roande process som man här får se är förgyllningen af det inre af redan försilfrade vaser, kannor, muggar o. s. v. — ett göromål som förrättas af en enda person. Han tager i handen något elegant litet kärl, med glänsande polityr, upptager med en mugg litet af den lösning som innehålles i en kruka, och fyller derpå det vackra lilla kärlet med vätskan, hvilken ser ut som tunnt öl. Ingenting mera? Åh blott en obetydlighet: han upptager en orangefärgad guldrulle, som liknar ett halft ark hoprulladt biljettpapper och är fästad vid en tråd. Han doppar guldet i kärlet, rör om ett par sekunder i vätskan, håller ut denna och *presto!* arbetet är utfördt liksom genom trolleri: det lilla kärlet glänsar på insidan af en rik, skimrande och klar guldhinna. En försilfrad mugg, sådan som en ekonomisk herre skulle kunna ge i faddergräfva åt sin näste gudson, fylles derefter med lösningen, guldet omröres i denna, hvilken derpå hålles ut, och ånyo har en hinna blifvit afsatt i ett kärl, men denna gång är hon så tunn att det tunnaste blad som någonsin blifvit uthamradt af en guldslagare måste vara tjockt i jemförelse med denna. Silfver, guld, platina, koppar, allt behandlas på samma sätt. I en annan elektrogalvanisk fabrik ha vi sett tråg i en större skala, och i dem funnos eldgafflar, eldtänger o. a. dyl. upphängda, för att förvandlas från smid- eller gjutjern till de elegantaste husgerådssaker i den djupaste bronsfärg. Ser man efter på de bronssaker hvarmed vi pryda våra rum, skall man upptäcka, att all den brons som i dem finnes ofta blott består i en tunn yttre hinna. Jernet är grunden: Voltas

samt Galvanis upptäckter, underhjelpta af industriella konstgrepp, ha gjort resten.

Men hvarför knota? Vi kunna ej köpa en stor konstnårs tafla; böra vi då förakta en fotografi af densamma? om vi sakna solida ädla metaller, så ha vi ej ringa gagn och glädje af det oskyldiga silfverbedrägeriet och af gyllene hinnor.

Luftvärmens inverkan på andedräkten. En läkare vid engelska flottan, dr Rattray, har till naturforskarensällskapet i London inlemnadt en afhandling öfver några af de viktigaste förändringarne som framkallas i den djuriska ekonomien vid klimatombyte, synnerligast från den tempererade zonen till den tropiska och omvänt. Då de satser som i denna afhandling framställas äro af ganska stort allmänt intresse, vilja vi här återgifva något af desamma. — Det har genom försök bevisats att andningen försiggår långsammare i varm luft än i kall, men vi veta ännu ej bestämdt, huru härmed förhåller sig inom tropikerna, hvarst stor hetta, luftförtunnning och fuktighet förena sig; ej heller har man med visshet känt, om den mängd luft som der inandas är större eller mindre än i tempererade klimat. Dr Rattray's försök ha kastat något ljus öfver dessa frågor genom försök, hvilka han anställt med officerare och manskap på ett fartyg som gjorde resan från England till Brasilien och tillbaka. Vid afresan från Englaud fann han att lungornas mottaglighet för luft uppgick till i medeltal 256 kubiktum, hvilken mottaglighet under vändkretsarne steg till 280 kubiktum vid en temperatur af 25 grader i skuggan. På återresan i samma region och vid 29 graders värme steg mottagligheten till 286,5 kubiktum. Vid återkomsten till England observerade dr Rattray ett sjunkande af mottagligheten, motsvarande 28 kubiktum vid en temperatur af 18 grader. Då man seglade in i nordostpassadens svalare torrare luft, iakttog man ett sjunkande af 8 till 15 tum i mottagligheten för luft, och en neger, hvars bröst under tropikerna hade en mottaglighet af 210 kubiktum, fick denna i den engelska kölden reducerad till 185 kubiktum. I afscende härpå anmärker dr Rattray, att kunskapen om denna lag helt

visst skall inverka på behandlingen af lungsjukdomar. Sålunda kan man antaga att om en person, hvars bröst blifvit angripet under tropikerna, då dess mottaglighet för luft var 250 till 270 kubiktum, vid ankomsten till norra Europa vintertiden lider af katarr samt i kölden derstädes får sin inandningsförmåga förminskad med 20 å 25 kubiktum, så kan han lätt ådraga sig lungsot. Å andra sidan kan under vissa förhållanden en lungsigtig patient genom ankomsten till tropikerna möjligen bli återställd, emedan han derstädes kan inandas en större luftvolum. — Dessa iakttagelser, vid hvilka lungorna provades till hela sin kapacitet, bestyrkes genom vanlig andning under liknande omständigheter. I varmt väder intages mera luft i lungorna än under kallt. Under vändkretsarne strömmar mera luft till lungor och hud än i tempererade klimat; därför tränger mindre blod till lungorna och de ha mera plats för luft. Häraf kommer det sig att lungorna af europeer som dö i tropikerna äro lättare än af dem som dö i sin hembygd. I denna omständighet åter ligger förklaringen af det sätt hvarpå ett tropiskt klimat kan hämma börjande lungsot och inflammation i respirationsorganerna. Vistelsen i ett varmt klimat medför en minskning af blodmängden i de angripna lungorna, minskar lifligheten i den deri försiggående lifsprocessen, underlättar andningen och förminskar framför allt lungornas arbete, genom den i stället trädande verksamheten hos huden och lefvern. Verkar luften mindre retande, så är böjelsen mindre för inflammation och för dessa anfall af bronchialkatarrer, som så mycket bidraga till att upprifva gamla lungtuberkler och aflagra nya. Häraf är klart, hvarför ett varmt klimat bekommer lungsigtige så väl, och hvarför de som icke ega medel för en resa till tropikerna böra, så mycket som möjligt är, vistas i en atmosfer som genom artificiella medel hålles vid den erforderliga höga temperaturen. Man måste på detta sätt bevara lungorna för förkylning och deraf härflytande alltför stor ansträngning; derigenom blir mera luft inandad och den börjande lungsoten mildrad, om också icke helt och hållet förhindrad eller botad.

Jernhus och jerntak. Allt mer och mer börjar jernbleck att användas till tak, i synnerhet på bangårdsäus, magasin o. s. v. Ensamt inom tyska tullföreningen beräknas att 850,000 kvadratfot jernplåt årligen åtgå för detta behof. Ännu är dock zinkplåten mer än dubbelt så mycket använd, men det skall måhända icke dröja länge innan han undantränges af den billigare ehuru mindre vackra och val äfven mindre varaktige medtäflaren. Det första jerntaket blef uppfördt i England, hvar est Robert Rancome erhöill patent på ett sådant. — På samma sätt som jerntaken, så har äfven jernhusen vunnit en mycket stor utbredning, ehuru de vida kortare tid varit i bruk. Det första jernhuset var ett palats i tre våningar, 50 fot långt och 30 fot bredt, som en engelsk firma förfärdigade för konungen af Cyamba vid Calabarfloden. Sedan dess har tusentals böningshus, kapell, bönsalar, skolbyggnader m. m. blifvit bygda i England och afsända till kolonierna, synnerligast Australien.

Innehåll: Sid.

Konungens Trontal	33.
Litteratur:	
Bilder från Fjerran Länder af H. Annerstedt.	
Tal i Krigsvetenskaps-Akademien af H. Hamilton.	36.
Hvarför preussarne segra.	41.
Blick på pressen	44.
Strödda underrättelser:	
Siltverbedrageriet. Luftvärmens inverkan på andedräkten. Jernhus och jerntak	46.

Anmälan.

Prenumeration å **Samtiden** kan ske på postkontoren, hos bokhandlarne och i Stockholm på utdelningsställena för tidningar. Priset för helt år 10 rdr, för halft år 5: 50, för kvartal 3 rdr, postarvodet för landsorts-prenumeranter inberäknadt.

OBS. *Alla meddelanden rörande Veckoskriften ställas till Expeditionen af Samtiden, N:o 28 Norra Smedjegatan, kontoret 1 tr. upp.*

Vi hafva att tacksammast erkänna mottagandet af flere *landsortstidningar*. Då emellertid expeditionen af *Samtiden* redan i förväg beredt sig tillgång till de mest betydande organerna af den svenska landsortspressen, och således icke är i tillfälle att sända bytesexemplar, bedja vi att vänligast få afböja andra sändningar under korsomslag, än då det önskas att fästa vår uppmärksamhet på någon särskild artikel.